

KÜLTÜRLERİN TEMAS ALANI OLARAK DİL ÖĞRETİMİ SÜREÇLERİ VE MİKRO SALDIRGANLIKLAR*

Language Teaching Processes as Cultural Contact Area and Microaggressions

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ**

ÖZ

Kültürle ilgili tanımlamaların, ağırlıklı olarak, bir kültürü bir başka kültürden ayırmaya yarayan ölçütleri vurgulamaya yardımcı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bireyin kişisel ve toplumsal kimliğinin oluşmasında belirleyici olan pek çok toplumsal grup (cinsel, ekonomik, ırksal, etnik, dini, siyasal vb.) söz konusudur. Bireyin tercihleri ve aidiyetiyle farklılaşan kültürel kimlikler, konuyla ilgili bir başka kavram olarak çokkültürlülük veya *kültürel çeşitlilik* kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada esas alınan tanımlamayla, yalnızca ırksal, etnik ve inanca dayalı çeşitlilikten ziyade çokkültürlülük, ırk, etnik köken, dil, cinsel eğilim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıfsal statü, eğitim, dini/manevi eğilim ve diğer kültürel boyutların geniş kapsamını kabul eder. Bunlar bireylerin ırksal, etnik, kişisel vb. kimliklerinin hassas yönlerini oluştururken; her bir kültürel boyut kendine has sorunlar, ön yargılar, dinamikler taşıyıcı ve çokkültürlü alanlarda çalışanların bu kültürel dinamiklere ve sorunlarına dair yeterli duyarlılığa sahip olması gerekir. Dil öğretimi sınıfları da öğrenci gruplarının ve kültürlerinin homojenlik gösterip göstermemesine bağlı olarak tekkültürlü veya çokkültürlü olabilirken; kültürlerin karşılaşma/temas alanı olarak dil öğretimi sınıflarının ve süreçlerinin, kültür merkezli çalışmaların kavramlarıyla ele alınabilecek pek çok dikkat çekici konuyu ve sorunu içerdiği görülmektedir. *Mikro saldırganlık* (microaggression), cinsiyetçi tutum ve davranış araştırmaları bağlamında *erkek merkezlilik*, *Avrupalı beyaz ölü veya yaşayan erkek fenomeni* dil öğretimi süreçlerindeki ilişkileri çerçevesinde dikkat çekilen kavramlardandır. Bunların içerisinde, Amerika'da sosyal hayat ve eğitim ortamlarında ırkçı tutum ve eylemleri ele alan alanyazının içerisinde 1970'lerde ortaya çıkan ve özellikle psikolojik danışmanlık alanyazını tarafından geliştirilerek yaygınlaştırılan bir kavram olarak *mikro saldırganlık* kavramı, dil öğretimi bağlamında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. *Mikro saldırganlık*, hedef dilin temsilci de olabilen öğretici ve ders materyalleri ile öğrenciler arasında veya öğrencilerin kendi aralarında açtıkları veya örtük biçimde ortaya çıkabilmektedir. Kültür temelli söz konusu önyargı ve çatışmalara yönelik dil öğreticilerde, materyal geliştiricilerde ve eğitim-öğretim yönetimlerinde farkındalık oluşturmak, bu süreçlerin nasıl yönetilebileceğine dair danışmanlık sunabilmek için konunun çeşitli yönleriyle araştırılması yararlı olacaktır. Bu bağlamda yazıda, hem kültürel olarak belirli özel veya görece yapıların hem de evrensel kültürel fenomenlerin etkisinde ortaya çıkan düşünme biçimleri, tutum ve eylemler üzerinde durulmaktadır. Kültürlerin bu türden temas alanlarında, klişeleşmiş düşünme biçimleri (stereotypes) ve önyargılar iletişimde belirleyici olmaktadır. Dil öğretiminde kültürel konulara, sorunlara yaklaşımda, öğrencilerin düşüncelerini, değerlerini tek tipleştirilmeyi işaret eden "eritme potası" yerine mevcut düşünceleri, değerleri saygılı, anlayışlı ve empatik ilkelerle koruyarak bir arada bulundurabilmeyi de işaret eden "türlü güvenci" eğretilmesinin bugün hemen her yerde yaygın bir kabul olduğu söylenebilir. Konunun araştırılmayı bekleyen pek çok yönünün işaret edildiği yazı, çeşitli yönleriyle kültür çalışmaları uzmanlarının dikkatini, hedef dilin ve öğrencilerin kültürlerinin yanı sıra evrensel kültüre dair kabullerin etkisinde, bir yandan kültürel çatışma öte yandan kültürlerarası empatik yaklaşımlarla biçimlenen dil öğretimi sınıfları ve süreçlerine çekmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla dil öğretimi ve öğrenimi ortamları, bu yazıda kültürel kabuller, tutumlar ve davranışların analiz edilebileceği bir araştırma kaynağı ve alanı olarak işaret edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Mikro saldırganlık, dil öğretimi, kültürel önyargı ve mikro saldırganlık, dil öğretiminde çokkültürlülük.

* Geliş tarihi: 9 Nisan 2019 – Kabul tarihi: 1 Haziran 2019

Durmuş, Mustafa. "Kültürlerin Temas Alanı Olarak Dil Öğretimi Süreçleri ve Mikro Saldırganlıklar" Millî Folklor 122 (2019 Yaz): 50-63

** Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı Öğretim Üyesi, Ankara/Türkiye, mustafadurmus@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5337-3113

ABSTRACT

It is seen that descriptions related to culture mainly helps to highlight the criteria which is useful for separating a culture from another culture. In addition to this, there are many social groups (sexual, economic, racial, ethnic, religious, political, etc.) that determine the personal and social identity of an individual. Cultural identities, which differentiate depending on the individual's preferences and belonging, reveal the concept of *multiculturalism* or *cultural diversity* as a different concept related to this subject. With the description adopted in this study, multiculturalism, accepts the broad scope of race, ethnicity, language, sexual orientation, gender, age, disability, class status, education, religious / spiritual tendency and other cultural dimensions rather than only racial, ethnic and religious diversity. While these constitute the sensitive aspects of individuals' racial, ethnic and personal etc. identities, each cultural dimension carries unique problems, prejudices and dynamics, and those working in multicultural areas must have sufficient sensitivity regarding these cultural dynamics and problems. While the language teaching classes can also be monocultural or multicultural depending on whether learner groups and cultures are homogenous or not, it is seen that language teaching classrooms and language teaching processes, as an engagement/contact area for cultures, contain many remarkable issues and problems which can be addressed by the concepts of culture-centered studies. *Male-centrism in the context of micro-aggression, sexist attitudes and behavioral research, dead or living White European male phenomenon* are a few of the underlined concepts in this article. Among these, the concept of micro aggression emerged in the literature concerning the racist attitudes and actions in social life and education environments in America in 1970s and especially developed and spread by psychological counselling literature and it is addressed thoroughly in language teaching context. Micro aggression can occur either explicitly or implicitly between learners and instructors, course materials, which may also be representatives of the target language, or between learners. It will be useful to study this subject with various aspects in order to raise awareness in instructors, material developers and in learning-teaching managements about said bias and conflicts based on culture, and to offer guidance about how to manage these processes. In this context, the article focuses on the ways of thinking, attitudes and actions that occur under the influence of both culturally defined specific or relative structures as well as universal cultural phenomena. In this type of contacts of cultures, stereotypes and prejudices are the determinants of communication. It can be said that rather than "melting pot" which points to the standardization of students' thoughts and values when approaching cultural subjects and problems in language teaching, the metaphor of "mixed vegetable pot" which points to protecting and maintaining values with respectful, understanding and emphatic principles is agreed on commonly almost everywhere. The article, which lists many aspects of the subject that are waiting to be investigated, as research questions, aims to draw the attention of the cultural studies experts to the language teaching classes and processes which are shaped by both intercultural empathic approaches and cultural conflict, under the influence of the target language and the cultures of the learners as well as the acceptances on universal culture. Therefore, language teaching and learning environments are pointed out as a research source and a field in which cultural acceptance, attitudes and behaviours can be analysed.

Keywords

Microaggression, language teaching, cultural bias and microaggressions, multiculturalism in language teaching.

Dil öğretim sürecinde kültür; bir taraftan yazılı, sözlü ve görsel araçlarla bir taraftan da öğreticiden/materyalden öğrenciye, öğrenciden öğrenciye, hatta öğrenciden öğreticiye tutum ve eylemlerle ama her durumda sürecin önemli bir parçası olarak merkezde yer alır. "Öğrencilerin, hedef dili ana dili olarak konuşup yazanların doğal iletişim ortamlarının doğal ve etkin birer üyesi olması" amacıyla, onlar için kül-

türel içeriklerin genel olarak seçimi ve sunumunda yapılması gerekenler dil öğretimi alanında çalışanların sıklıkla üzerinde durduğu konular arasındadır ve bu yazının kapsamı dışında tutulmaktadır. Bunun yanı sıra dil öğretimi sınıfları, öğrenci gruplarının ve kültürlerinin homojenlik gösterip göstermemesine bağlı olarak tekkültürlü veya çokkültürlü olabilmektedir ve kültürlerin karşılaşma/temas alanı

olarak dil öğretimi sınıflarının ve süreçlerinin, kültür merkezli çalışmaların kavramlarıyla ele alınabilecek pek çok dikkat çekici konuyu ve sorunu içerdiği görülmektedir. Bu tür konular ve sorunlar, dil öğretimi alanında çalışanların -çoğunlukla deneyim ve sezgiye dayalı- bilgi ve farkındalıklarının yanında, özellikle çeşitli yönleriyle kültür çalışmaları uzmanlarının akademik yaklaşımları ve kavramlarıyla desteklenmeyi beklemektedir.

Antropolojik yaklaşımın kültürü tanımlama örneği olarak E. B. Taylor (aktaran Briggs 2007: 102), “bilgi, inanç, sanat, ahlaki değerler, gelenekler ve toplumun bir üyesi olarak bireyin edindiği diğer sorumluluklar ve alışkanlıklar”ı işaret eder. Bir başka örnek olarak Kottak’a (1987: 35) göre “kültür kuşaktan kuşağa geçen, kurallara bağlı, paylaşılan, simgelere dayanan öğrenilen davranış ve inançları kapsar. Yalnızca iyi eğitilmiş insanlar değil herkes kültürlüdür. *Homo türü* (genel anlamda) kültür kapasitesine sahiptir, fakat insanlar yetiştirildikleri farklı kültürlere göre kendine özgü kültürler içinde yaşar. Kültür, insanın dili ve sembelleri kullanma, kültürel öğrenme kapasitesine bağlıdır. Kültür geleneksel tavır ve davranışlar ve eğitim yoluyla insanlarda içselleştirilmiş davranış kurallarıyla ilgilidir.” (aktaran Berger 2012: 142) Bu türden tanımlamaların, ağırlıklı olarak, bir kültürü bir başka kültürden ayırmaya yarayan ölçütleri vurgulamaya yardımcı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bireyin kişisel ve toplumsal kimliğinin oluşmasında belirleyici olan pek çok toplumsal grup (cinsel, ekonomik, ırksal, etnik, dini, siyasal

vb.) söz konusudur (Berger 2012: 145). Bireyin tercihleri ve aidiyetiyle farklılaşan kültürel kimlikler, konuyla ilgili bir başka kavram olarak çokkültürlülük veya *kültürel çeşitlilik* kavramını ortaya çıkarmaktadır. Çalışmada esas alınan tanımlamayla, yalnızca ırksal, etnik ve inanca dayalı çeşitlilikten ziyade *çokkültürlülük*, ırk, etnik köken, dil, cinsel eğilim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıfsal statü, eğitim, dini/manevi eğilim ve diğer kültürel boyutların geniş kapsamını kabul eder. Bunlar bireylerin ırksal, etnik, kişisel vb. kimliklerinin hassas yönlerini oluştururken; her bir kültürel boyut kendine has sorunlar, ön yargılar, dinamikler taşır ve çokkültürlü alanlarda çalışanların bu kültürel dinamiklere ve sorunlarına dair yeterli duyarlılıklara sahip olması gerekir (APA, 2003: 380). Dil öğrenimi sürecine başlayan bireyler, kişisel ve ulusal kültür değerleri ile hedef dilin kültürel değerleri hatta bu sürece dâhil edilen uluslararası/evrensel kültür değerleri (?) arasında bir yandan korumacı bir yandan da empatik düşünceler geliştirmektedir. Dil öğreticilerinin ve öğretim materyallerinin, bireylerin bu kültürlerarası düşünme süreçlerine duyarlı ve destekleyici yaklaşımları büyük önem taşır. Ele alınan kültürel konulara, sorunlara yaklaşımda, öğrencilerin düşüncelerini, değerlerini tek tipleştirmeyi işaret eden “eritme potası” yerine mevcut düşünceleri, değerleri saygılı, anlayışlı ve empatik ilkelerle koruyarak bir arada bulundurabilmeyi de işaret eden “türlü güveci” eğretilmesi (Berger 2012: 146) etrafında değerlendirilerek yararlı olabilir.

Ortaya çıkışı bakımından yeni olmamakla birlikte, konuyla ilgili özellikle Türkçe alanyazında yeterli ölçüde yaygınlık kazanamamış kavramlardan biri olarak *mikro saldırganlık* yazıda çeşitli yönleriyle ele alınacaktır. Kavram, 1970'lerde ortaya çıkmış ve özellikle psikolojik danışmanlık alanyazını tarafından geliştirilerek yaygınlaştırılmıştır.

Yukarıda sunulan geniş çokkültürlülük bağlamında, farklı kültürel tercihlerin karşılaşma alanlarında bireyler, belirli yerleşik düşüncelerin etkisinde, “öteki kültür”le yetişmiş olanlarla veya onu temsil edenlerle belirli çatışmalar yaşayabilmektedir. Bu yerleşik düşünceler, çoğunlukla stereotip olarak nitelendirilebilecek klişelerin etkisindedir. Burada ortaya çıkan özellikle kendi kültürü ile öteki kültürler arasında konumlandırmaya dayalı bir hiyerarşi düşüncesi, bireylerin başka kültürlerle karşılaşma alanlarındaki tutumlarını ve davranışlarını biçimlendirebilmektedir. Üzerinde durulan söz konusu türden kültürel çatışmalar ve *mikro saldırganlıklar*, kültürlerin temas alanı hâline gelen hemen her iletişim bağlamı için geçerlidir. Yazı, konuyla ilgili dikkatin dil öğretimi sınıflarına ve süreçlerine yöneltildiği bir kuramsal çalışma niteliğindedir. Yazının en temel amacı ise halk bilimi, psikoloji, iletişim, sosyoloji, uluslararası ilişkiler vb. bilim alanlarından çeşitli yönleriyle kültür çalışmaları uzmanlarının dikkatini, dil öğretiminin özelde de yabancılara Türkçe öğretiminin dinamik iletişim ortamları üzerinden, genel olarak kültürel temaslara, ortaya çıkan çatışma süreçlerine çekebilmektir.

Kültür temelli söz konusu önyargı ve çatışmalara yönelik dil öğreticilerinde, materyal geliştiricilerde ve eğitim-öğretim yönetimlerinde farkındalık oluşturmak, bu süreçlerin nasıl yönetilebileceğine dair danışmanlık sunabilmek için konunun çeşitli yönleriyle araştırılması yararlı olacaktır. Bu bağlamda yazıda, hem kültürel olarak belirli özel veya göreceli yapının hem de evrensel kültürel fenomenlerin (APA 2003: 380) etkisinde ortaya çıkan düşünme biçimleri, tutum ve eylemler üzerinde durulmaktadır.

Mikro Saldırganlık Nedir?

Özellikle ırkçılığa dair yayınlarda kullanılıp yaygınlaşan bir terim olarak mikro saldırganlık; Amerika'da daha çok Asya, Uzakdoğu, Latin ve Afrika kökenlilere yönelik ırkçı yaklaşımlara eleştirel bakış sunan çalışmalarda, açıktan yapılan ırkçı saldırılar yanında, kasıtlı veya kasıtsız görünen tutum ve davranışları işaret etmektedir.

İlk olarak 1970 yılında Pierce tarafından ortaya atılan terim “ince, çarpıcı, genellikle otomatik ve sözel olmayan iletişim durumlarını” ifade etmektedir. (Sue vd. 2007: 272-3)¹

Solorzano vd. (2000: 60) “mikro saldırganlık”ı, “... kasıtlı veya kasıtsız, otomatik veya bilinçsizce, hedef kişi veya grup üzerinde potansiyel olarak olumsuz psikolojik etkiye sahip ince (sözel, sözsüz ve / veya görsel) aşağılayıcı hakaretler” olarak tanımlamaktadırlar. Mikro saldırganlıklar, genellikle bilinçdışı olarak, ince hakaretler veya küçümseyen bakışlar, jestler ve tonlar şeklinde iletilir. Mikro saldırganlıklar, bu yolla, iletişim sürecinde eşitsizlik yaratarak ve alıcıların

ruhsal ve fiziksel enerjisini alarak birçok ortamda performansı düşürürler.

Terimdeki “mikro” nitelemesi, “genel, açık, bütüncül, geleneksel vb.” niteleyicilere analogi yoluyla ve belirli ölçüde karşıtlık oluşturacak biçimde; Sue vd.’nin belirttiği şekliyle “... genellikle, failin bir dereceye kadar gizli kalmasına izin veren sınırlı ‘özel’ durumları...” (2007: 274’te) ifade ediyor denilebilir.

Mikro saldırganlık kavramını sözel veya sözel olmayan bir davranış olarak ve onu harekete geçiren düşünceler ve bu düşünceleri oluşturan arka plan süreçleri ile birlikte değerlendirmek gerekir.

Pierce’in (1995: 281) mikro saldırganlıkların tek başına zararsız görülebilmeleri karşısında toplumda giderek artan potansiyel risklerine dikkat çektiği gibi, öğrenme ortamlarında karşılaşılan *mikro saldırgan* tutum ve davranışların, öğrencilerin belirli kültürlere yönelik ön kanaatlerini pekiştirip, hedef dilin veya bir başka öğrencinin/öğrenci grubunun kültürünü olumsuz olarak kodlamasına yol açabilir.

Solorzano vd. (2000: 61) ırkçı mikro saldırganlıkla ilgili tanımların temelde en az şu üç noktayı içerdiğini belirtir:

(1) bir grubun kendisinin üstün olduğuna inanması,

(2) üstün olduğuna inanan grubun ırkçı davranışlarda bulunma gücüne sahip olması ve

(3) ırkçılığın, birçok ırksal ve etnik grubu etkilemesi

Solorzano ve arkadaşlarının dikkat çektiği noktalar şüphesiz ırkçılık bağlamında ele alınmıştır. Mikro sal-

dırganlık teriminin alanyazında kullanılmaya başlaması ırkçı, etnik gruplara yönelik ötekileştirici tutum ve davranışlar çerçevesinde olduğundan, kültürlerin karşılaşma alanı olarak dil öğrenme ortamlarındaki belirli bir ırka, etnik gruba veya cinsiyete yönelik tutum ve davranışları ele almada da model teşkil etmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla, ırkçı mikro saldırganlıkla ilgili tanımların temelde içerdiği bu üç noktanın, bir uyarlamayla, dil öğretimi ve öğrenim ortamlarında ortaya en az şu üç nokta olarak çıktığı ifade edilebilir:

(1) bir grubun kendisinin üstün olduğuna inanması,

(2) üstün olduğuna inanan grubun mikro saldırgan tutum ve davranışlarda bulunabilecek ekonomik, siyasi, diplomatik ve kültürel prestije sahip olması ve

(3) mikro saldırgan tutum ve davranışların, birçok ırktan, etnik gruptan, cinsiyetten veya dezavantajlı kişileri etkilemesi

Mikro saldırganlıklar; ırk, etnik köken, din, uyruk, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi, yaş, engellilik durumu, sosyoekonomik sınıf ve diğer önemli sosyal boyutları içeren tüm sosyal kimlikleri etkilemektedir. Hepimiz mikro saldırgan davranışa katılırız, ancak önemli olan, bu davranışı farketmemizde ya da başkası bize işaret ettiğinde nasıl tepki verdiğimizdir.

Prestijli (?) olan kültürel grubun üyesinin prestijli olmayan (?) veya daha az prestijli olana (?) karşı konumlanışında, mikro saldırgan tutumun ve davranışın yönü, dil öğretimi süreçlerinde öğreticiden öğrenciye ol-

duğu gibi, öğrenciden öğrenciyeye hat- ta öğrenciden öğreticiye de olabilir.

Mikro Saldırganlık Türleri

Günümüzde bazı uzmanlar ırkçı², etnik, cinsiyetçi ve diğer ayrımcı tu- tum ve davranış biçimlerinin geçmişte olduğu kadar bariz olmadığını iddia etmektedir. Bunun yerine, insanlar peşin hükümlerini, basmakalıp yargı- larını daha ince şekillerde gösterebilir- ler (Nadal 2014: 71). Bir başka ifadeyle mikro saldırganlığın gücü, faillere ve çoğu zaman alıcıya görünmezlikle- rinde yatar. (D. W. Sue, 2005; Sue vd. 2007)

Sue vd. (2007) “mikro saldırgan- lık”ın genel olarak üç biçimde sergi- lendiğini belirtir: *Mikro filili saldırı* (microassault), *mikro aşağılama* (microinsult) ve *mikro değersizleştirme* (microinvalidation).

Eski moda ırkçı, ayrımcı davra- nışlara benzeyen ve çoğunlukla bilinç- li gerçekleştirilen *mikro filili saldı- rılar*; öncelikli olarak mağdura lakap takarak, kaçınmacı davranışlarla veya kasıtlı ayrımcı eylemlerle zarar ver-meyi amaçlayan şiddetli bir sözlü veya sözsüz saldırı ile karakterize edilen açık küçük düşürmelerdir.

Çoğunlukla bilinçsiz gerçekleştiri- len *mikro aşağılamalar*; bireyin ırksal mirasına veya kimliğine yönelik nezaketsiz, duyarsız ve alçaltıcı nite- likteki davranışsal/sözlü açıklamalar veya yorumlardır.

Yine çoğunlukla bilinçsiz gerçek- leştirilen *mikro değersizleştirme- ler*, bireyin psikolojisini, duygularını veya deneyimsel gerçekliğini dışlayan, reddeden veya yok sayan sözlü yorum- lar veya davranışlardır.

Dovidio ve Gaertner’e (2004) göre *kaçınmacı ırkçılık* (aversive racism) eşitlikçi ilkeler ve değerleri bilinçli bir biçimde onaylama ile belirli gruplara yönelik bilinçdışı olumsuz hisler ve inanışlar arasındaki potansiyel çatış- ma risklerine odaklı bir kavramdır. Belirli bir ırka veya etnik gruba, açık bir kin ve nefret olarak yansımayan, onlarla etkileşimden kaçınmak su- retiyle gösterilen tutum ve davranış- ları ifade eder. Dovidio, Gaertner ve Pearson’a (2016: 271) göre, *kaçınmacı ırkçılık* yapanlar, ırkçı niyetle ilişki- lendirilebilecek duygu, inanç ve dav- ranışlardan kaçınmak için özellikle motive olurken; diğer taraftan da, nor- matif yapının zayıf olduğu, uygun dav- ranış ilkelerinin belirsiz olduğu du- rumlarda ayrıca sosyal yargılamanın temeli belirsiz olduğunda ya da başka bir faktöre göre olumsuz bir cevabı haklı gösterebildiklerinde veya rasyo- nelleştirebildiklerinde bu kişilerin ay- rımcılığı ortaya çıkar. İnce, belirsiz ve isimlendirilmemiş doğası nedeniyle, *kaçınmacı ırkçılık* ve örtük önyargıyı (implicit bias) betimlemek, tanımla- mak, saptamak, ölçmek, gidermek güç kabul edilir (Sue vd. 2007: 272).

Mikro eşitsizlik (microinequity) terimi, iş dünyasında, birinin ırkı veya cinsiyeti nedeniyle göz ardı edilme, hak ettiğinden az değer görme ve değersizleştirilme durumunu tanımla- mak için kullanılır (Sue vd. 2007: 273)

Mikro saldırganlık ile ilgili bir başka sınıflandırma, bu tür tutum ve davranışların faili, gerçekleşme düze- yiyle ilgilidir. Sue’nun (2005: 103-4) işaret ettiği bu sınıflandırmaya göre; *bireysel ırkçılık*, en çok kişisel ırk- çı önyargı ve ayrımcılık eylemleriyle

ilişkilendirilen mikro saldırganlık biçimidir. Toplum, bu tür davranışları isteyerek mahkûm eder ve ahlaksız veya yasadışı olarak değerlendirir. Çoğu insanın ırkçılıkla ilişkilendirildiği biçimdir; insandan insana ortaya çıkar ve bilinçli ve kasıtlı olarak ırksal, etnik, kültürel, dezavantajlılığa bağlı vb. bir nedenle ötekileştirilen kişilere yöneltildiğinde, aşırı biçimleri nefret suçları olarak nitelendirilir. Bununla birlikte, bu tanımın, istemeden ve bilinçli farkındalık seviyesinin dışında olabileceğini de belirtir. Burada bireysel ırkçılığın; inançlarının, tutumlarının ve davranışlarının ötekileştirilen bireyleri veya grupları baskılayabileceğinin farkında olmayan iyi niyetli insanlarda ortaya çıkabilmesidir. İkincisi, insanlar yerine toplumdaki birçok kurumda bulunan **kurumsal ırkçılık**. Kurumsal ırkçılık, diğer grupların haksız yere küçük düşürülmesinde karar verici veya sessiz kalarak destekçi olan kurumlardaki herhangi bir organizasyonel politika, uygulama ve yapıdır. Üçüncü biçim olan **kültürel ırkçılık**, bireysel ve kurumsal ırkçılığın gelişmesine etki eden ve onu sağlayan üst düzey bir şemsiyedir. Kültürel ırkçılık, bir grubun kültürel mirasının diğerine üstünlüğünün bireysel ve kurumsal ifadesidir. Bir grubun tarihinin, yaşam biçiminin, din, sanat ve el sanatlarının, dilin, değerlerin ve geleneklerin diğerlerinden daha üstün olduğu inancı bu kategoriye oluşturur.

Mikro saldırgan tutum ve davranışların, rahatsız edici girişimlerin belirlenmesi ve gerekli müdahalelerin yapılması konusunda bireysel, kurumsal ve sosyokültürel sorumluluklar küçümsenebilir, göz ardı edilebilir,

yok sayılabilir. Bu sessizlik durumu, **sessizliğin mutabakatı** (conspiracy of silence) olarak ifade edilmektedir.³

Dil Öğretimi Süreçlerindeki Potansiyel Mikro Saldırganlıklar

Bu bölümde, dil öğretimi süreçlerinde mikro saldırganlıkların potansiyel örneklerini ele alınırken, öncelikle, genel bazı (ötekileştirici, hiyerarşi oluşturucu) kavramlara değinilecek, ardından da dil öğretimi sürecinde ve daha çok sınıf içerisinde karşılaşılabilecek potansiyel mikro saldırganlık örnekleri sıralanacaktır.

Bu kavramlardan biri **Avrupalı ölü veya yaşayan beyaz erkek bakışı / fenomeni** (dead or living White European male) olarak ortaya çıkar. İnsanlık tarihinde bilginin, bilimin gelişimini *Avrupalı beyaz ölü erkek* üzerinden açıklayıp örneklendirme alışkanlığı, aynı zamanda, Avrupalı olmayan kültürlerin bu bilgi, bilim gelişimine katkı sunmadığı önyargısını taşır. En açık örneğini, bilim alanlarının tarihî süreçlerini elen alan çalışmalarda görmek mümkündür. Mezopotamya medeniyetleriyle Eski Hint medeniyetine sınırlı atıf yapan ve çoğunluğu yine Avrupa (ardından da onun dinamikleri üzerine inşa edilmiş Kuzey Amerika) alanyazınlarında ortaya konan bu tür çalışmalar, bilginin, bilimin tarihsel gelişimini Eski Yunan, Roma, Avrupa'daki milli kültürler ve günümüz Batı kültürlerine uzanan bir gelişim çizgisinde ele alır. Bu bakış; Türk, bunun yanında Çin kültür ve medeniyetlerinin, Eski Hint medeniyetinin ardılları olan İrani kültürlerin, başka Uzakdoğu ve Asya kültürlerinin, Afrika, Güney ve Orta Amerika ile diğer kültür ve medeni-

yet alanlarının insanlığın bilgi, bilim üretimlerindeki yerini yok sayar. *Avrupalı beyaz ölü veya yaşayan erkek* fenomeni, dil öğretiminde kendisini dil öğretimi tarihi veya yaklaşımlar ve yöntemlerin tarihi ile ilgili alanyazında da açıkça gösterir. Nitekim dil öğretimi tarihi, bir iki sınırlı ve yüzeysel atıf dışında, Eski Yunan ve Roma tarihî bilgilerini takip eden Avrupa'da dillerin öğretimi tarihidir. Bu alanyazın, dünyanın geri kalan kültürlerinde sistematik dil öğretim ve öğrenim faaliyetlerinin yürütülmediğini varsayar ya da bu tür faaliyetleri bütünüyle yok sayar.

Dil öğretim süreçlerinde, ders materyallerinin içeriğindeki metinler ve görsellerin, bu bakışın potansiyel etkisinde bulunduğu söylenebilir. Buna göre, örneğin, yabancı veya ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde, hedef dilin kültürü yanında tek dilli dolayısıyla çoğunlukla aynı zamanda tekkültürlü öğretim ortamlarında öğrenci kültürü öğretim süreçlerine dâhil edilebilmektedir. Bu iki kültür ile birlikte üçüncü kültürel içerik olarak uluslararası (evrensel, popüler ?) kültür de dil öğretimi içeriği olarak belirli oranda sürece dâhil edilmektedir. Bu sınıflandırmada yer alan üçüncü kültür türü olarak uluslararası kültür, çoğunlukla *Avrupalı beyaz ölü veya yaşayan erkek* ürünü olarak ve ona uygun görsel ve etkinliklerle dil öğretim sürecinde konumlanır. *Uluslararası kültür* kavramının sınırları ve tanımlamalarıyla ilgili problematik yönleri bir yana bırakıp, genel olarak bu uluslararası kültür içeriklerinin örneğin Türkçe öğretiminde hedef dil Türkçenin kültürü ve öğrencilerin kültürlerinin dışında,

bu iki kültürün üstünde prestijli? bir üçüncü kültür olarak kullanılıp kullanılmadığı ele alınmalıdır. Dünyanın pek çok yerinde dil öğretim sürecinde, öğrencilerin okuma ve dinleme içeriklerindeki konuları anlamasını kolaylaştıracağına ve ilgi çekici bulmasını sağlayacağına inanılan bu tür kültür içerikleri popüler isimler, mekânlar, olaylar olarak kendine yer bulur.

Avrupalı beyaz ölü veya yaşayan erkek bakışının içerisinde dikkat çekici bir diğer nokta, bu bakışın aynı zamanda **erkek merkezli** (androsantrik, fallusmerkezli) olduğuyla ilgilidir. Bilginin, bilimin gelişiminde erkeği merkeze aldığı iddia edilen bu bakışın, kadını dışarıda tutma eğilimi taşıdığı söylenebilir ve bu açıdan cinsiyetçi olarak değerlendirilebilir.

Sosyal gruplarda ve özelde yine sosyal birer grup niteliği taşıyan dil öğretimi, öğrenimi ortamlarında **cinsiyetçi bakış** iki noktada ele alınabilir. İlki kadına yönelik tutum ve davranışlar çerçevesinde, diğeri de konuyu toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ile birlikte ele alıp, cinsiyet kavramını kadın-erkek olarak sınırlamayan LGBTİ kavramı çerçevesinde değerlendirebilir. Hem ders materyallerinin yazılı, sözlü veya görsel içeriklerinde hem de sınıf içi öğretici-öğrenci ve öğrenci-öğrenci iletişimlerinde aynı zamanda dışlayıcı nitelik taşıyan cinsiyetçi mikro saldırgan tutum ve davranışların mevcut örnekleri ile potansiyel riskleri üzerinde, materyal geliştirme ve öğretici yetiştirme süreçleri olarak özenle durulmalıdır.

Birer sosyal çevre olarak dil öğretimi ortamlarında sosyal gruplar içerisinde bireyler veya gruplar ara-

sındaki olası iletişim tercihlerinden, sergilenen tutumlardan biri dışlayıcı olmaktadır. Sosyoloji, sosyal politika ve psikoloji alanlarının üzerinde durduğu konular arasında yer alan **sosyal dışla(n)ma** (social exclusion) aslında temelde ekonomik, cinsel, fiziksel, etnik vb. nedenlerle belirli sosyal grupların dışlanmasını ifade eder. Dil öğrenme sürecindeki öğrencilerin potansiyel olarak olumsuz etkilenebileceği hususlardan biri de bu bağlamda, belirli öğrencilerin veya öğrenci gruplarının sahip oldukları ırksal, etnik, cinsel, fiziksel, ekonomik vb. nitelikleri ve durumları nedeniyle dışlanmalarınıdır. Söz konusu bilim alanlarının bu kavrama karşıt olarak kullandığı **sosyal içirme** (social inclusion), potansiyel olarak dışlanabilecek birey veya gruplara yönelik önceden uygun stratejiler içeren önlemleri veya dışlanan birey veya gruplara yönelik sosyal iletişim ve etkileşim ortamlarının doğal ve etkin üyeleri olmalarını sağlamayı ifade etmektedir. Dışlanmaya neden olabilecek etkenlerin, öğrencilerin hedef dili öğrenme süreçlerindeki potansiyel etkileri arasında en önemlileri arasında, kültürel çatışma nedeniyle sınıf içi iletişimin sağlık yürütülememesi, dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların hedef dili öğrenme isteklerinin ve motivasyonlarının azalması sayılabilir. Şüphesiz, toplumlar, çocukları kültürel farklılıklara ve çeşitlilik olgusuna uygun yetiştirmede, buna uygun bir sosyal öğrenme gerçekleştirmediği sürece, bu türden çatışmalar sosyal yapıların iletişim sorunlarının kaynağı olarak varlığını koruyacaktır. Dolayısıyla öğretimde sorumluluk üstlenen öğreticilerin, materyal geliştirici-

cilerin ve kurum yöneticilerinin sosyal dışlanma risklerine yönelik duyarlı olmaları ve sosyal içermenin koşulları ve yollarını dikkate almaları doğru olacaktır.

Bu genel çerçevenin yanı sıra, daha özel durumlarla bu örnekler ele alınabilir. Bunun için öncelikle, öğrenci grubuna göre, tekkültürlü/dilli sınıflarla (Bu, genellikle hedef dilin ana dili olarak konuşulmadığı yerlerde söz konusu olur.) çokkültürlü/dilli sınıfların (Bu ise, genellikle hedef dilin ana dili olarak konuşulduğu yerlerde söz konusu olur.) kasıtlı veya kasıtsız kültürel önyargılar, açık veya örtük, stereotipik mikro saldırgan tutum ve davranışlar konusunda dinamiklerinin farklı olabileceği dikkate alınmalıdır. Bu noktadan hareketle, dil öğretimi materyallerinin, öğretici yaklaşımının, öğrenci-öğrenci ve öğretici-öğrenci iletişimiyle kurulan sınıf/öğrenme ortamının; kültürleri, değer yargıları ile saygı göstererek kuşatmaya çalışması eşitlikçi, insancıl öğretim ilkeleriyle uyum gösterecektir. Öte yandan, olası bir tepki karşısında mikro saldırganlık sergileyenlerin potansiyel açıklamaları “Tabii ki onu kastetmiyordum.”, “Şaka yapıyordum.” vb. savunma sözleri olabilir. Aşağıdaki örnekler, *mikro fiili saldırılar* (micro-assaults), *mikro aşağılamalar* (micro-insults) ve *mikro değersizleştirmeler* (microinvalidations) ile ilgili sınıflandırma dikkate alınmadan ve çalışma genelinde yararlanılan kaynakların sunduğu bilgilerden de yararlanılarak sıralanmıştır.

• Avrupalı, Batılı prestij sahibi (?) karakterlerin, olayların, mekanların yanında; Asyalı, Afrikalı, Latin

Amerikalı benzer karakterlerin aynı prestij değeriyle sunulmaması ve söz konusu kültür çevrelerine ait olayların, mekanların egzotik unsurlar olarak işlenmesi, bir çeşit prestij hiyerarşisi yaklaşımının sonucu olabilir.

- Belirli ülkelerden gelenlerin kültürleri tanıdık bulunup başka ülkelerden gelenlerin kültürleriyle ilgili (iyi niyetli olarak tanıma isteğiyle yapılmış olduğu iddia edilse de) ayrıntılı sorular; soruların niteliği, soru sorma üslubu ve bağlama göre mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Tarihin belirli dönemlerinde yaşananlar hakkında konuşulurken, onları suçlayarak veya onlardan söz konusu olaylara dair olumsuzlama bekleyerek, belirli kişileri, yaşananlara dair yorumların muhatabı kılmak mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Bireylerin ırksal özelliklerinden, görünüşünden veya isminden hareketle onların bireysel veya toplumsal olarak tarihî veya güncel nitelikleri hakkında varsayımlarda bulunmak, örneğin, birini tanıma gerekçesiyle aslen nereli olduğunu öğrenmeye çalışmak, özellikle belirli bağlamlarda, mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- “Öğrencilerin hiçbir zaman hedef dili ana dili olarak konuşanların düzeyine ulaşamayacağı” ön yargısıyla, özellikle yazılı ürünlerini değerlendirirken, onu kendilerinin yapmış olamayacağı ithamında bulunmak veya bu tür bir düşüncüyü sözel veya sözel olmayan bir şekilde öğrencilere iletmek mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir. Bu tür bir davranış, belirli kişiler veya gruplarla ilgili bek-

lentinin düşük olduğu olumsuz algısını çağrıştırmaya potansiyeli de taşır.

- “Bir Orta Asyalıya, Güney Amerikalıya, Arap’a, Bosnalıya, Fransızca göre oldukça iyi konuşuyorsun/yazıyorsun/kendini ifade ediyorsun.” vb. sözler, ilk bakışta iltifat gibi görünse de veya hatta gerçekte öğrenci performansını değerlendiren iyi niyetli bir söz olsa da, temelde yine söz konusu öğrenci genellemesine dair önermenin olumsuz çağrışımları, bazı öğrenciler için mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Öğrenci (ve kültürü) için önem taşıyan ve dolayısıyla belirli bir duyarlılık göstermeyi gerektiren konulara, bununla uyumlu olmayan, önemsiz bir ayrıntıymış düşüncesiyle yaklaşmak, o konuları geçiştirmek, olumsuzlamak; sadece kendi değer yargılarının tercihi ve ürünü olan örnekleri sınıfta işlemek, bir bakıma bireyin kendisi için doğru ve normal olanı herkese dikte etme öğrenciler tarafından mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Bir kişinin (ötekileştirme yapmış olduğunun farkında olarak veya olmayarak) genel anlamda yabancılarla veya belirli bölge yahut ülkeden olanlarla herhangi bir konuda sorun yaşamadığını vurgulaması. Örneğin “Benim yabancılarla sorunum yok.”, “Benim çok sayıda yabancı dostum var.”, “Ben yabancıları severim.”, “Aslında bizim ülkemizdedan gelenler sevilir.”, “Hepimiz insanız.”, siyahi olanlara yönelik “Renk göremiyorum.” vb. sözler her durumda veya belirli iletişim bağlamlarında mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Bir kişinin/grubun herhangi

bir konuda olumsuz bir özellik sergileyeceği kanaatiyle hareket etmek; örneğin belirli ülkelerin güvenlik sorunu potansiyeli taşıdığını düşündüren konuşmalar yapılması veya bu yönde mesaj içeren görsellere yer verilmesi mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Bazı öğrencilerin; ırksal, etnik, fiziksel özellikleri veya cinsiyetleri nedeniyle, etkinliklere katmada, grup çalışmalarına dâhil edilmede kendilerine yönelik isteksizlik sezmelerine yol açabilecek tutum ve davranışlar da mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Kişilere, katkılarının önemsiz olduğunu hissettirecek türden mesaj içeren; kişilerin psikolojik düşüncelerini, duygularını veya deneysel gerçekliğini dışlayan, yok eden veya geçersiz kılan; onların katkılarının geçerliliğini ve güvenilirliğini sorgulayıcı sözlü, sözsüz davranışlar mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Kişilere, varlıklarının önemsiz olduğunu hissettirecek türden mesaj içeren; onlarla göz temasından kaçınmak, onların adını bilmeyip, yanlış tanıtmaya devam edip bunu önemsiz görmek, göstermek; veya tam aksine ayrımcılık tehdidi içermesi muhtemel bakışların ve ilginin odağı hâline getirmek vb. sözlü, sözsüz davranışlar mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Irkçılık, engellilik, etnisite, toplumsal cinsiyet eşitsizliği vb. konularda bireylerin, grupların hayatlarında ayrımcılık gerçeğini geçersiz kılmaya, o tür örneklerin varlığını reddetmeye veya olumsuzlamaya yönelik olduğunu düşündüren örneğin, “Bı-

rak artık şikayet etmeyi!”, “Yok öyle bir şey!” vb. sözlü veya bunun dışında sözsüz davranışlar mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

- Tutucu, aşırı düzeyde gelenekselci, saldırgan, çatışmacı vb. olumsuz nitelermeler için “bu çok doğulu bir bakış açısı”; davranışları belirli erkek kalıplarına uymayanlar için “eşcinsel gibi” (Bu tür bir kullanımla, olası eşcinsel bireylerin bulunduğu yerlerde mikro saldırganlık başka bir boyut daha kazanabilir.), “kadın gibi” veya kadın kalıplarına uymayanlar için “erkek gibi” vb. nitelermelerde bulunmak stereotipik özellikler gösteren mikro saldırganlıklar olarak değerlendirilebilir.

- Bazı öğrenciler, kendi sosyokültür grubundan başka öğrencilere yönelik davranışlara, doğrudan kendileri maruz kalmamalarına rağmen, söz konusu öğrenci üzerinden oluşabilecek olumsuz algıların verdiği rahatsızlıkla, tepki gösterebilir.

- Bazı kültürlerde daha sessiz ders takibi kültürel olarak önemsenen, değer verilen bir özellik gösterebilir; başkalarının sınırları, hakları ile ilgili (bazen ileri düzeyde) bir hassasiyet gösteren öğrenci tutumu söz konusu olabilir. Bu tür öğrenciler karşısında zorlayıcı bir öğretici tutumu, öğrenci kültüründen kaynaklı tercihleri kasıtlı veya kasıtsız yok saymaya, dolayısıyla, kültürel bir çatışmaya yol açabilir.

- Irksal mikro saldırı algısı oluşturma riski taşıyan, renklerin sembolik anlamlarına dayalı göndermeler, öğrencilerin, bir yandan kendi öte yandan öğrencilerin kullanımla-

rında dikkat etmesi gereken hususlardan biri olabilir.

- Belki daha az rastlanır bir durum olarak, örneğin yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde, Türkiye kültürü (tarihi, dili, dini, komşuluğu vb.) ile ilgili yakınlığının sağlayabileceği psikolojik avantajlar, bazı öğrencilerin akranlarını ötekileştirmesi / yabancı hissettirmesinin nedeni olabilir.

- Son olarak, dil öğretimi alan adında yaygın bir biçimde kullanılan “yabancılara/yabancılar için/yabancı dil olarak Türkçe öğretimi” terimlerinin “ötekileştirme, dışarıda tutma” gibi çağrışımları nedeniyle mikro saldırgan nitelik taşıyıp taşımadığı konuya dâhil edilebilir; nitekim bu grupta yer alanların “uluslararası öğrenci” şeklinde adlandırılması tercihi, bu kaygının ürünü olabilir.⁴

Sonuç ve Öneriler

Dil öğretiminde insancıl yöntemlerin öğrenci kaygıları üzerine vurgularını sadece hata ve sonrasında oluşan psikolojik, bilişsel süreçlere dair, bir başka ifade ile öğrenme merkezli olarak düşünmemek gerekir.

Öğrenciler, stereotipik bakışın ürünü olan tehditler ve eylemlere karşı destek sağlamak için, sınıflarında kendileri gibi kişiler olması yönünde derin bir istek duyabilirler. Bu da, yazı genelinde ele alınan durumlarla birlikte, öğrencilerin söz konusu öğretim topluluğuna katılma amaçlarına ve hedeflerine odaklanmalarının önündeki psikolojik bariyerler hâline gelebilir.

Mikro saldırıların, öğrenme ortamlarında öğrencilerin (hatta öğreticilerin) motivasyonlarına ve performanslarına olumsuz etkileri karşısın-

da, dil öğreticisi yetiştirme programlarında ve mesleki gelişim amaçlı eğitim programlarında kültürlerin temas alanı olarak dil öğretiminde farkındalık sağlayıcı, potansiyel riskleri giderici bilgilere, deneyim aktarımlarına yer verilmelidir. Bu, dil öğreticilerinin, olası sınıf içi iletişim sorunlarına yönelik hoşgörülerini, fedakârlıklarını, önyargısız ve adil hizmet sunmaları açısından önemlidir.

Öğrencilerin yetiştikleri kültür çevrelerinin yerleşik kabulleri, yargıları ile çatışan içerikteki kültür, öğretim sürecinin önünde oluşabilecek engellerden biri hâline gelir. Öğrencinin kültürü ve hedef dilin kültürü hatta öğrenci-öğrenci arasındaki kültürel çatışma potansiyeli taşıyan içeriklerden, konulardan uzak durulmalı ya da bu tür konular çatışma risklerini azaltacak biçimde işlenmelidir.

Bir başka açıdan bakıldığında ise, mikro-saldırganlıklar üzerinde aşırı hassasiyet, kasıtlı veya kasıtsız tepkilerden zarar görmeye neden olabilecek bir “mağduriyet kültürü” yaratabilir iddiası da söz konusudur. Bazen, bireylerin mikro saldırılar yapmaktan korkutulup, yanlış bir şey yapmaktan veya söylemekten korktukları için kendilerinden farklı kişilerle iletişimden kaçınabilecekleri, iletişim kurma isteklerinin düşük olabileceği kaygısı da ifade edilmektedir.

Bütün bunlarla birlikte, öğretici yeterliliği ve farkındalığını, ayrıca özellikle sınıf içi öğrenme ortamlarını çokkültürlülüğe uygunluk bakımından değerlendirmek gerekebilir. Yine, buna duyarlı ve uygun içeriklere sahip

olup olmadıklarına bakılarak, ders materyallerini çokkültürlülüğe uygun hâle getirmek gerekebilir.

Sınıf içerisinde öğretim etkinlikleri ve genel iletişim bağlamlarında tüm bireylerin ayrımcı, ötekileştirici tutum ve davranışlara maruz kalmayacağı, güvenli ve sağlıklı bir öğretim ortamı oluşturmada, başta kurum yöneticileri ve öğreticiler olmak üzere tüm paydaşların farkındalığı ve katkıları, gerekirse bu konuda eğitimle desteklenmeleri önemli ve gereklidir.

Bu makalede, mikro saldırganlık kavramının Türkçe alanyazında ele alınabilmesine yardımcı olacağına inanılan kavramsal çerçeve, mikro saldırganlık ile ilgili olabilecek kavramlar, mikro saldırganlık türleri ve örnekleri dil öğretimi özelinde ayrıntılı biçimde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Makalede pek çok kavram ve terim üzerinde durulmuştur; bu, Türkçe alanyazın için görece yeni olan bir konunun ele alınmasından kaynaklanmaktadır.

Bu makalenin işaret ettiği hususlar, söz konusu kavramın başka alanlarda da ele alınabileceğini göstermektedir. Örneğin, halk bilimi alanının dikkat noktalarından biri olarak, halk kültürleri ve değerleriyle oluşturulmuş halk edebiyatı eserleri ve bu eserlerdeki olaylar, kahraman tutum ve davranışları, mikro saldırgan nitelik taşıyıp taşımadıkları yönüyle ele alınabilir. Nitekim halk edebiyatı ürünleri, kendi kültürleri ve değerleri ile kimliği inşa edilmiş kahramanların içinde yer aldıkları olayları işler. Halk edebiyatı ürünleri, başka kültürlere bakışın izlerinin takip edilmesine olanak sunan birer kaynak olarak, yine halk biliminin kendi kavramları,

yaklaşımları ve yöntemleriyle birlikte işlenebilir. Örneğin, fıkra tiplerinin belirli şehirlerle, fiziksel özelliklerle biçimlendirilmesinin, arka planda belirli bir kültürel dışlama içerip içermediği; geleneksel yaşam biçimleri ve uygulamalara, geçiş ritüellerine yönelik tepki olarak ortaya çıkan şaşkınlıkların veya gülüşmelerin kasıtlı veya kasıtsız bir mikro saldırganlık biçiminde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği vb. durumların, makalede belirtilen kavramsal çerçeveden yararlanılarak ele alınabileceğine inanılmaktadır.

NOTLAR

- 1 “Mikro saldırganlık”, psikoloji temelli bir kavram olarak ve sosyolojik bir çerçevede ele Türkçe yayın örneği için bkz. Ünal, Serdar. “İrksal Temelli Ayrımcılığın Yeni Görünmez Yüzü: Kültürel Karşılaşmalar ve Mikro-Saldırganlıklar”. *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 5/28 (2018) 3288-3308.
- 2 Sue vd. (1992: 479-80) tarihsel olarak, ırksal ve dilsel azınlıklar konusundaki araştırmaları yönlendirmek ve kavramsallaştırmak için üç çok zararlı model kullanıldığını belirtir. Bunlardan ilki hiyerarşik olarak aşağı gören veya patolojik modeldir. Bu modelde, temel ön kabul, azınlıkların, evrimsel ölçekte (daha ilkel) beyaz örneklerine göre daha düşük olması ve dolayısıyla doğuştan daha patolojik olmasıdır. İkinci model, siyahların ve diğer ırksal ve etnik azınlıkların, daha olumlu ve çekici olduğu düşünülen genler bakımından eksik olduğunu; dolayısıyla, beyazlar ve ötekiler arasındaki farkların biyolojik ve genetik yetersizliğin (genetik olarak eksik model) yansımaları olduğunu varsaymaktadır. Üçüncüsü hiyerarşik olarak daha aşağıda olduğuna inanılanlar konusunda genlerin yerine kültürü suçlayan, kültürel olarak yoksun (eksik) bırakılmışlık modelidir. Bu görüşün savunucularının gerçekte söylediği şey, ırksal ve etnik azınlıkların “doğru kültüre” sahip olmadıklarıdır denilebilir.
- 3 Konuyla ilgili bkz. Sue, Derald Wing (2005) “Racism and the Conspiracy of Silence: Presidential Address”, *The Counseling Psychologist*, Vol. 33, pp. 100-114.

- 4 Yabancılara Türkçe öğretimi alan adının literatürde kullanım tercihleri bu kültürel çatışma algılarıyla ilgili olabildiği gibi, dil öğretiminin başka yönleriyle de açıklanabilir. Alan adının tercihinde, kültürel olumsuzlama kaygılarının yanında, dil öğretiminin temel öğrenme bağlamı karşılığı (hedef dilin ana dili olarak konuşulduğu yerde mi yoksa başka yerlerde mi öğretildiği durumu) da gözeltmelidir. (Durmuş 2018)

KAYNAKLAR

- American Psychological Association (APA). "Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice, and Organizational Change for Psychologists". *American Psychologist* 58/5 (2003): 377-402.
- Berger, Arthur Asa. *Kültür Eleştirisi - Kültürel Kavramlara Giriş*, İstanbul: Pinhan Yay, 2012.
- Briggs, Asa. "Kültür". Çev. Sevim Kebeli. *Milli Folklor* 74. (Yaz 2007): 99-103.
- Dovidio, John F.; Gaertner, Samuel L.. "Aversive Racism". *Advances in Experimental Social Psychology* 36 (2004): 1-52.
- Dovidio, John F.; Gaertner, Samuel L.; Pearson, Adam R. "Aversive Racism and Contemporary Bias". *The Cambridge Handbook of the Psychology of Prejudice*. Ed. Sibley, Chris G.; Barlow, Fiona Kate, Cambridge University Press (2016): 267-294.
- Durmuş, Mustafa. "Dil Öğretiminin Temel Kavramları Üzerine Düşünceler: Yabancılara Türkçe Öğretimi Mi, Yabancı Dil veya İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi Mi?", *Türkbilim* 35 (2018): 181-190.
- Friedersdorf, C.. "The rise of victimhood culture". *The Atlantic*. (Sep. 2015) <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/09/the-rise-of-victimhood-culture/404794/>
- Moore, Christina; Ableser, Judy. *CETL Weekly Teaching Tips*, Oakland University Pub. (Feb. 2016) <https://oakland.edu/Assets/Oakland/cetl/files-and-documents/TeachingTips/2017Winter/Microaggressions.pdf>
- Nadal, K. L.. "A Guide to responding to microaggressions". *CUNY Forum* 2 (2014): 71-76.
- Pierce, C.. "Stress analogs of racism and sexism: Terrorism, torture, and disaster". *Mental health, racism, and sexism*. Ed. C. Willie, P. Rieker, B. Kramer, & B. Brown. University of Pittsburgh Press. (1995): 277-293.
- Solorzano, Daniel; Miguel Ceja and Tara Yosso.

"Critical Race Theory, Racial Microaggressions, and Campus Racial Climate: The Experiences of African American College Students". *The Journal of Negro Education* 69 (2000): 60-73.

- Sue, Derald Wing; Arredondo, Patricia; McDavis, Roderick J. "Multicultural Counseling Competencies And Standards: A Call To The Profession", *Journal of Counseling & Development*, 70 (1992): 477-486.
- Sue, Derald Wing. "Racism and the Conspiracy of Silence: Presidential Address". *The Counseling Psychologist* 33 (2005): 100-114.
- Sue, Derald Wing; Capodilupo, Christina M.; Torino, Gina C.; Bucceri, Jennifer M.; Holder, Aisha M. B.; Nadal, Kevin L.; Esquilin, Marta "Racial Microaggressions in Everyday Life: Implications for Clinical Practice". *American Psychologist* 62/4 (2007): 271-286.